

**NEMIS VA O‘ZBEK TILLARI ANTROPONIMIYASINING
LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI**

Vohidova Eleonora Shokir qizi

O‘zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti

Tarjimonlik fakulteti tyutori

Annotatsiya. Antroponimika – bu shaxs nomlarini o‘rganadigan tilshunoslik sohasi bo‘lib, u orqali milliy madaniyat, tarix, din va ijtimoiy munosabatlar haqida ma‘lumot olish mumkin. Har bir tilning antroponimik tizimi o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib, ular milliy an‘analar, din, tarixiy jarayonlar va madaniyatning ta‘sirida shakllanadi. Nemis va o‘zbek tillari antroponimiyasi ham o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib, ularni solishtirish orqali ikkala xalqning madaniy va lingvistik jihatlarini chuqurroq tushunish mumkin. Ushbu maqolada nemis va o‘zbek tillaridagi ismlar va familiyalarining kelib chiqishi, tarkibi, shakllanishi va madaniy ahamiyati ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: antroponimika, ismlar, milliy an‘ana, tarixiy ta‘sir, diniy ta‘sir, madaniy ta‘sir, ijtimoiy-iqtisodiy ta‘sir.

Nemis antroponimiyasining xususiyatlari

Ismlarning kelib chiqishi va tarkibi. Nemis ismlari asosan german, xristian (ibroniy, yunon, lotin) va boshqa tillardan olingan. Nemis xalqi tarixan xristian diniga e‘tiqod qilganligi sababli, ularning ismlari ko‘pincha Injildan olingan yoki xristian avliyolarining nomlaridan ilhomlangan. Masalan:

Johann (Yahyo) – ibroniycha "Yohanan" so‘zidan olingan.

Michael (Mikail) – ibroniycha "Mikha'el" so‘zidan olingan.

Anna (Hanna) – ibroniycha "Xanna" so‘zidan olingan.

Bundan tashqari, nemis ismlari orasida german tillaridan olingan an‘anaviy ismlar ham keng tarqalgan. Masalan:

Karl (kuchli, erkal) – germancha "Karl" so‘zidan.

Bruno (qo‘ng‘ir) – germancha "Brun" so‘zidan.

Familiyalarining shakllanishi. Nemis familiyalari asosan quyidagi manbalardan shakllanadi:

Kasb-hunar: Nemis familiyalarining katta qismi tarixan shaxslarning kasbi bilan bog‘liq. Masalan:

Müller (tegirmonchi) – "Mühle" (tegirmon) so‘zidan.

Schmidt (temirchi) – "Schmied" (temirchi) so‘zidan.

Fischer (baliqchi) – "Fisch" (baliq) so‘zidan.

Joy nomlari: Ba‘zi familiyalar shaxslarning yashagan joyi bilan bog‘liq. Masalan:

Berg (tog‘) – tog‘li hududda yashovchilar uchun.

Bach (daryo) – daryo yaqinida yashovchilar uchun.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Ota ismlari: Ba'zi familiyalar otasining ismi asosida shakllantirilgan.
Masalan:

Peters (Pyotrning o'g'li).

Nemis antroponimiyasi an'anaviy ravishda nasl-nasabni, oilaviy merosni va shaxsning ijtimoiy mavqeini aks ettiradi. Familiyalar orqali shaxsning kasbi, yashash joyi yoki oilasi haqida ma'lumot olish mumkin. Bundan tashqari, nemis ismlari diniy e'tiqodni ham ifodalaydi, chunki ular ko'pincha xristian avliyolarining nomlaridan olingan.

O'zbek Antroponimiyasining Xususiyatlari

Ismlarning kelib chiqishi va tarkibi. O'zbek ismlari turkiy, fors, arab va boshqa tillardan olingan bo'lib, ularning kelib chiqishi xalqning tarixiy, madaniy va diniy rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq. O'zbek ismlarining asosiy manbalari:

Arabcha ismlar: Islom dinining ta'siri ostida arabcha ismlar keng tarqalgan. Masalan:

Muhammad – Islom payg'ambari nomi.

Ali – Islom tarixidagi muhim shaxs.

Oyisha/Aisha – Muhammad payg'ambarining xotini nomi.

Forscha ismlar: Fors madaniyatining ta'siri ostida forsha ismlar ham keng qo'llaniladi. Masalan:

Dilshod (shodlik bilan to'lgan yurak).

Farhod (qadimiy fors qahramoni).

Turkiy ismlar: O'zbek xalqining turkiy ildizlarini aks ettiruvchi ismlar. Masalan:

Alpomish (qahramon).

Qodir (kuchli).

Familiyalarning shakllanishi. O'zbek familiyalari asosan quyidagi usullar bilan shakllanadi:

Ota ismi asosida: Ko'p hollarda familiyalar otasining ismi bilan shakllantiriladi.
Masalan:

Aliyev – Alining o'g'li.

Temurov – Temurning o'g'li.

Tarixiy shaxslar nomi asosida: Ba'zi familiyalar tarixiy shaxslar nomi bilan bog'liq.
Masalan:

Navoiy – Alisher Navoiy nomidan.

Beruniy – Abu Rayhon Beruniy nomidan.

O'zbek ismlari ma'naviy, tarixiy yoki madaniy jihatlarni aks ettiradi. Ismlar orqali shaxsning milliy, diniy yoki madaniy e'tiqodi ifodalanadi. Bundan tashqari, o'zbek familiyalari orqali shaxsning oilasi yoki urug'i haqida ma'lumot olish mumkin.

Nemis va o'zbek tillari antroponimiyasining qiyosiy tadqiqi

Diniy ta'sir. Nemis va o'zbek antroponimiyasida diniy ta'sir ikkala tizimning shakllanishida asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Nemis ismlari asosan xristian dinining ta'sirida shakllangan. Bu ta'sir nemis xalqining tarixiy rivojlanishi va xristian madaniyatining chuqur ildizlari bilan bog'liq. Nemis

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

ismlari ko'pincha Injildan olingan yoki xristian avliyolarining nomlaridan ilhomlangan. Bu ismlar xristianlikning nemis jamiyatidagi markaziy o'rnini va uning madaniy, ijtimoiy hamda ma'naviy hayotga ta'sirini ko'rsatadi. O'zbek ismlarida islom dinining ta'siri kuchli bo'lib, ular ko'pincha arabcha ismlardan olingan. Islom dinining o'zbek xalqi hayotiga kirib kelishi bilan arabcha ismlar keng tarqalgan va ular o'zbek madaniyatining ajralmas qismiga aylangan. Bu ismlar orqali shaxsning diniy e'tiqodi va ma'naviy qadriyatlari ifodalanadi.

Tarixiy meros. Nemis va o'zbek antroponimiyasida tarixiy merosning ta'siri ikkala tizimning shakllanishida muhim rol o'ynaydi.

Nemis familiyalari ko'pincha kasb-hunar, joy nomlari yoki otasining ismi bilan bog'liq. Bu familiyalar nemis xalqining ijtimoiy tuzilishi, iqtisodiy faoliyati va tarixiy rivojlanishini aks ettiradi. Nemis familiyalari orqali shaxsning kasbi, yashash joyi yoki oilasi haqida ma'lumot olish mumkin.

O'zbek familiyalari ko'pincha otasining ismi yoki tarixiy shaxslar nomi bilan bog'liq. Bu familiyalar o'zbek xalqining nasl-nasabi, urug'-qabilaviy tuzilishi va tarixiy shaxslarga bo'lgan hurmatini ko'rsatadi. O'zbek familiyalari orqali shaxsning oilasi yoki urug'i haqida ma'lumot olish mumkin.

Zamonaviy tendensiyalar. Nemis va o'zbek antroponimiyasida zamonaviy tendensiyalar ikkala tizimning rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Nemis jamiyatida an'anaviy ismlar saqlanib qolgan bo'lsa-da, zamonaviy ismlar ham keng tarqalmoqda. Bu ismlar ko'pincha xalqaro ta'sir yoki moda tendensiyalari natijasida paydo bo'ladi. Nemis jamiyatida ikki tilli ismlar ham keng tarqalgan bo'lib, ular orqali shaxsning madaniy yoki lingvistik xilma-xilligi ifodalanadi.

O'zbek jamiyatida zamonaviy va xalqaro ismlar keng tarqalmoqda. Bu ismlar ko'pincha globalizatsiya va madaniy almashinuv natijasida paydo bo'ladi. O'zbek jamiyatida arabcha va forsa ismlar bilan bir qatorda turkiy ismlar ham keng qo'llanilmoqda.

Ijtimoiy va iqtisodiy ta'sir. Nemis va o'zbek antroponimiyasida ijtimoiy va iqtisodiy ta'sir ikkala tizimning shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Nemis familiyalari ko'pincha shaxsning kasbi yoki ijtimoiy mavqeini aks ettiradi. Bu familiyalar nemis jamiyatining ijtimoiy tuzilishi va iqtisodiy faoliyatini ko'rsatadi.

O'zbek ismlari ko'pincha shaxsning milliy yoki diniy e'tiqodini aks ettiradi. Bu ismlar o'zbek jamiyatining madaniy va ma'naviy qadriyatlarini ifodalaydi.

Xulosa. Nemis va o'zbek tillari antroponimiyasi ikkala xalqning madaniy, tarixiy va diniy merosini aks ettiradi. Nemis ismlari an'anaviy va diniy jihatdan mustahkam bo'lsa, o'zbek ismlari xilma-xillik va ma'naviy boylikni ifodalaydi. Ikkala tizim ham o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ularni o'rganish orqali milliy madaniyat va tilning rivojlanish jarayonlarini tushunish mumkin. Antroponimika sohasi orqali nemis va o'zbek xalqlarining madaniy o'xshashliklari va farqlarini aniqlash mumkin.

1. Mustafayev, A. (2019). *O'zbek antroponimikasining lingvistik asoslari*. Toshkent: Fan nashriyoti.
2. Meier, H. (2017). *Deutsche Namenkunde: Ursprung und Entwicklung*. Berlin: Akademie Verlag.
3. Ишанходжаева, Г. Т., Кахарова, Н. М., & Кодирова, З. М. (2024). АСКАРИДОЗ И СУДОРОЖНЫЙ СИНДРОМ. *PEDAGOGS*, 57(2), 131-132.
4. Zokirova, N. (2024). Translation Transformation and Equivalency in Translation Studies. *International Journal of Formal Education*, 3(11), 216-222.
5. Zokirova, N. (2021). TARJIMA DISKURSIDA ADEKVATLIKKA ERISHISHNING PRAGMATIK VA KOGNITIV XUSUSIYATLARI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 8(8).
6. Zokirova, N. (2024). THE CONCEPT OF "LINGUISTIC PICTURE OF THE WORLD" IN TRANSLATION. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 48(48).
7. Ишанходжаева, Г. Т., Кахарова, Н. М., & Кодирова, З. М. (2024). АСКАРИДОЗ И СУДОРОЖНЫЙ СИНДРОМ. *PEDAGOGS*, 57(2), 131-132.
8. Khayitbaevich, D. K. (2024). EXPLORING THE FLEXIBILITY OF ADJECTIVE ORDER IN ENGLISH: COGNITIVE, PRAGMATIC, AND STYLISTIC PERSPECTIVES. *AMERICAN JOURNAL OF EDUCATION AND LEARNING*, 2(5), 593-597.
9. Khayitbaevich, D. K. (2024). Analysis of Word Transposition Types in English and Uzbek Languages. *Cognify: Journal of Artificial Intelligence and Cognitive Science*, 1(1), 59-65.
10. Shodieva, G. (2023). TRANSPOSITION OF WORD CATEGORIES IN UZBEK. *Results of National Scientific Research International Journal*, 2(4), 40-46.
11. Shodieva, G. (2023). TRANPOSITION OF WORD CATEGORIES IN UZBEK LANGUAGE. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(2), 530-534.
12. Karimov, F. X. (2021). *Onomastik tadqiqotlar va ularning ahamiyati*. Toshkent: TDYU nashriyoti.
13. Schmidt, K. (2018). *Phonetik und morphologische Analyse deutscher Namen*. München: Linguistik Press.
14. Toshboyeva, M. B. (2020). *O'zbek familiyalari va ularning kelib chiqishi*. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.

